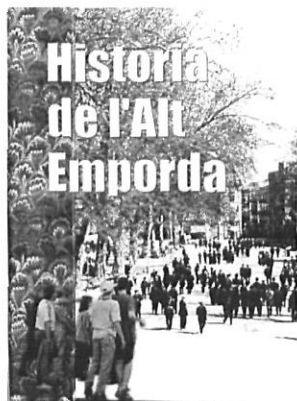

Crítica

Una síntesi necessària

GIFRE, Pere (coord.).
Història de l'Alt Empordà.
 Diputació de Girona, 2000. 903 pàgines.

Aquesta extensa síntesi redactada per una vintena d'autors coordinats per Pere Gifre és la primera visió històrica global de la comarca d'ençà de la clàssica *Historia del Ampurdán*, de Josep Pella i Forgas, publicada a final del segle XIX, el 1883. Ve a omplir, doncs, un buit que es feia sentir amb insistència des de fa molts anys i que no acabaven de satisfer els múltiples estudis monogràfics més especialitzats (com els apareguts als *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*), les visions d'una sola població (com el *Libre de Figueres* d'Eduard Rodeja o les més recents monografies dels Quaderns de la Revista de Girona, les recreacions bàsicament literàries (com *El meu país*, de Josep Pla) ni d'altres obres generals de caire més aviat geogràfic (com la *Geografia comarcal de Catalunya*). Tanmateix, sí que cal esmentar com a precedent el llibre *Actes de les «Jornades d'Història de l'Empordà. Homenatge a J. Pella i Forgas»* (1987), que volia posar les bases per a una aleshores futura síntesi històrica i que comptà amb la participació d'alguns dels col·laboradors de l'obra que ens ocupa.

Val a dir que estem davant d'una història valenta i reeixida que no tan sols es limita a sintetitzar les principals aportacions fetes al llarg de pràcticament tot el segle XX, sinó que s'atreveix també a investigar aspectes no tractats abans en estudis monogràfics. El seu marc d'anàlisi se centra en l'actual comarca de l'Alt Empordà, per bé que es té present en cada període històric els límits administratius i jurisdiccionals de l'època, que naturalment no coincidien amb els actuals. Aquesta és una notable diferència en relació amb l'obra de Pella i Forgas (i també amb la de Pla), que se centrava en la comarca «natural» i per tant considerava l'Alt i el Baix Empordà com una unitat. Els autors justifiquen la seva opció per la inclusió de l'obra en un projecte general de publicació d'històries comarcals (ara acaba d'editar-se dins la mateixa col·lecció la *Història del Pla de l'Estany* —una comarca de recentíssima creació—) i, doncs, per raons de caire funcional i de *realpolitik*. S'ha procurat donar una visió

equilibrada de les diferents èpoques històriques i per això s'ha fet una divisió de sis grans etapes (prehistòrica, antiga, medieval, segles XV-XVII, segles XVIII-XIX i segle XX), d'aproximadament un centenar de pàgines cadascuna. D'aquesta manera, s'ha pogut aplicar en l'anàlisi comarcal l'evolució general de la historiografia contemporània, que ha tendit a una revaloració dels segles considerats abans com a «foscos» (sobretot els XVI, XVII i XVIII) i de la història més immediata (políticament s'arriba fins al procés de derogació del franquisme i s'amplia l'anàlisi socioeconòmica fins al 1996), sense desatendre, però, la resta de períodes que anteriorment havien estat més estudiats. No en va l'obra vol ser, explícitament, l'exponent de les generacions més recents formades a la Universitat de Girona i a l'antic Col·legi Universitari de la ciutat, que posseeixen una concepció similar sobre la disciplina i l'ofici d'historiador i que tenen la clara voluntat de contribuir des de la història local i comarcal a la història general de Catalunya.

Tanquen el volum un ampli apèndix d'un centenar de documents de totes les èpoques, una molt extensa bibliografia comentada de prop de noranta pàgines i dos índexs de noms de lloc i de persona que en faciliten l'ús.

Enric Pujol

La memòria il·lustrada

Josep Puig Pujades.
 Selecció de textos: J. Pla i E. Astarloa.
 Ajuntament de Figueres.
 Figueres, 2000. 120 pàgines.

Aquest volum s'emmarca dins la tasca recentment endegada pel consistori figuerenc de recuperar les figures cabdals del passat històric de la ciutat. El llibre està estructurat en tres apartats definits: d'una banda, una anàlisi molt acurada de l'obra i la vida del literat i polític, a cura d'Alfons Romero i Jordi Pla. Aquesta anàlisi, sense les ampliacions actuals, es va publicar al setmanari local *Hora Nova* i es va presentar a unes jornades d'història local a Blanes. Després hi trobem una sèrie d'extractes de la seva obra literària i, finalment, una tria d'articles periodístics publicats a l'ensenya del republicanisme comarcal, *Empordà Federal*.

Puig Pujades (1883-1949) emergeix en el recull com el personatge lúcid que

era: un home preocupat dins la literatura per la pèrdua de valors i costums provocada pel fort procés de castellanització burocràtica i humana del territori, i per l'ambient poc engrescador de qualsevol població petita. També es mostra com un hàbil i lúcid articulista, un rerefons molt adequat per a la seva condició de polític, valedor de vindicacions com l'abolició de la pena de mort o la divisió en vegueries de Catalunya (Puig assegurava que un ceretà té molt poc a veure amb un gironí o un empordanès); un home que esdevé el símbol més clar d'una burgesia patrícia socialment i políticament compromesa el llegat de la qual, malauradament, no ha recollit ningú als nostres dies.

I aquest és un dels ròssecs més greus que podem retreure als nostres dirigents: que no han vertebrat una resposta coherent a un sistema econòmic eminentment injust.

Cal encoratjar les autoritats locals per tal que segueixin tirant endavant una tasca que no debades va ser enderrocada i ocultada per l'estultícia franquista; un ideari «anticlerical, catalanista i antimilitarista», en paraules de Puig, que assegurava que davant l'adversitat la millor defensa és llegir, llegir, llegir.

Moisès de Pablo

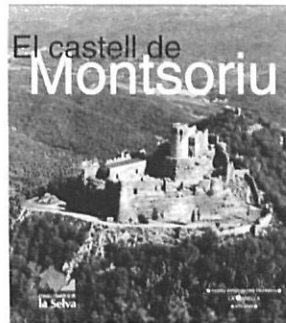
Montsoriu, monument selvatà

FONT, Gemma; MATEU, Joaquim; PUJADAS, Sandra; TURA, Jordi; RUEDA, Josep Manuel.

El castell de Montsoriu.
Consell Comarcal de la Selva.
Santa Coloma de Farners, 2000.
66 pàgines.

Un element emblemàtic del patrimoni de la Selva, el castell de Montsoriu, compta ja amb una obra d'alta divulgació a càrrec d'un grup d'autors que el coneix molt bé perquè hi ha treballat en diverses ocasions. El Museu Etnològic del Montseny, d'Arbúcies, i el Consell Comarcal de la Selva han promogut i assumit, respectivament, l'edició d'un llibre dedicat a aquest monument singular que el 1998 va passar a mans públiques i que no ha parat de ser objecte de campanyes de neteja i d'excavació. L'Associació d'Amics de Montsoriu ha fet molt per la sensibilització al respecte, i l'antic propietari, Josep M. de Ribot, va comprendre que calia fer el pas a la cessió. Avui és titular del castell el Consell Comarcal, i la seva gestió i conservació és a càrrec d'un patronat amb una àmplia representació.

El llibre que ens ocupa, obra de Gemma Font, Joaquim Mateu, Sandra Pujadas, Jordi Tura i Josep Manuel Rueda, ha aparegut a la darrereria de 2000 i traça una panoràmica dels aspectes més rellevants vinculats al castell. D'una banda, el situa geogràficament, en descriu l'accés i fa una pre-

sentació de les hipòtesis sobre l'origen del nom. Després hi tenen el seu lloc les llegendes populars i literàries; seguidament, les dades històriques que en podem aplegar, i després una acurada descripció de la situació actual de l'indret, així com el detall de les campanyes realitzades i de l'ens de gestió actual. Un glossari de termes i una bibliografia completen el treball, ben il·lustrat amb fotografia antiga i actual, gravats, mapes, plantes del monument i reconstruccions de com devia ser en els seus millors moments. Editat amb tapa dura i amb la cura que hi posa Arts Gràfiques Cantalozella, de Santa Coloma de Farners, el volum esdevé la peça més important fins ara posada a disposició d'un públic ampli per al coneixement d'aquest monument selvatà, punt culminant del vescomtat de Cabrera i guaita vigilant sobre Girona i el Vallès. A més de les dades arqueològiques i tècniques, ben servides pels experts, té interès el llegendari que s'hi relaciona i el paper que el castell va fer en el desvetllament

excursionista i literari del segle XIX i primer terç del XX. En castellà, i després en català, Pau Piferrer i Busquets i Punset el feren escenari i tema de textos romàntics en prosa i en vers. Aquest darrer, en un poema del seu llibre *Ventijols de Guilleria* (Barcelona, 1901), en parlava així: «Ma història, quina història! Llegiu-la, excursionistes / en pergamins que guarda el bon pagès...». Ara no caldrà recórrer, almenys per al públic general, al vells papers: tenim un material informatiu i divulgatiu ben servit en aquest treball que farà una funció social. «Si ja han passat les glòries per nostra pobra pàtria, / món coratge no ha mort, és el mateix».

Narcís Figueras

El primer pedagog de la Renaixença

GENÍS I BECH, Salvador.

En defensa de l'ensenyament en català. Articles pedagògics i altes escrits.

(A cura de Josep Ferrer i Joan Pujadas; pròleg de Joan Ferrer).
Col. Biblioteca de Ciències Humanes,
1. Fundació Pere Corominas.
Barcelona, 2000. 557 pàgines.

El 4 de novembre va tenir lloc un acte d'homenatge a Salvador Genís i Bech a la població de Pineda de Mar, on el pedagog va residir els darrers anys de la seva vida. S'hi va inaugurar una expo-